

آموزشکده فنی و حرفه ای دختران
زینب کبری (س) همدان

جلسه سوم

مبانی نظری معماری

مدرس: سیما عابدی

نیمسال دوم ۹۹-۹۸

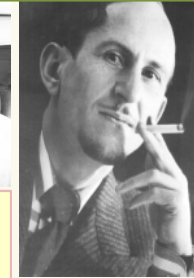
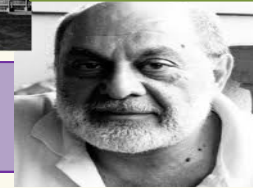
ویتروویوس

وارطان
هوانسیان

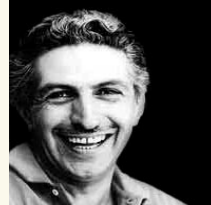

نادر اردلان

لویی کان

آلوار آلثو

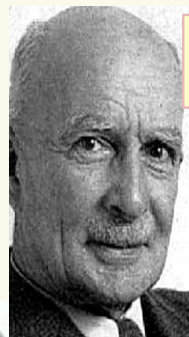
عبدالعزیز فرمانفرمایان

کامران دیبا

مارتین هایدگر

بهرام شیردل

فرانک لویدرایت

حسین
امانت

لوکوربوزیه

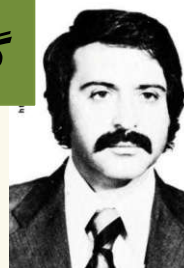
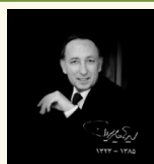

آدلف
لوس

هادی
تهرانی

والتر
گروپیوس

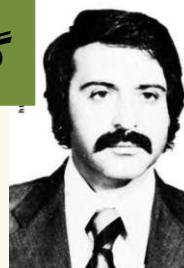
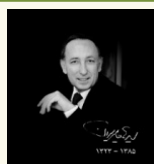

هوشنگ
سیحون

هادی میرمیران

پیتر
آیزنمن

Theoretical
Foundations
of
Architecture

مبانی
نظری
معماری

رویکردها به نظریه معماری:

در تلاش هایی که تاکنون برای تعریف نظریه معماری صورت پذیرفته است، رویکردهای زیر قابل بررسی است که هر کدام روش خاص خود را دارا هستند:

- رویکرد فرهنگی – اجتماعی به نظریه معماری
- رویکرد معناگرا به نظریه معماری
- رویکرد تاریخی به نظریه معماری
- رویکرد طبیعت گرا به نظریه معماری
- رویکرد عملکردگرا به نظریه معماری
- رویکرد فرم گرا به نظریه معماری
- رویکرد تکنولوژی گرا به نظریه معماری
- رویکرد فضاگرا به نظریه معماری
- رویکرد فلسفی به نظریه معماری

۱- رویکرد فرهنگی - اجتماعی به نظریه معماری:

هدف اصلی معماران در این رویکرد، **شناخت اجتماع، فرهنگ و مردم شناسی** به وسیله بنا و معماری عامیانه می باشد. "**آموس راپاپورت**"، "**پل الیور**"، "**بیل هیلیر**" از صاحب نظران این رویکرد هستند.

نگرش فرهنگی - اجتماعی و معنایی هم در **نوع نگاه** خود و هم در **روش برخورد با موضوع** معماری تفاوت هایی با یکدیگر دارند. عالم معنا که بخشی از زندگی دینی یک فرد را می سازد بر رفتارها و روابط اجتماعی او تاثیر می گذارد. محققین با نگرش فرهنگی اجتماعی از اینجا وارد عرصه تحقیق می شوند و به **ثبت و تحلیل رفتارها**، **آداب و رسوم** و **تاثیر آن بر ساخته های بشری** می - پردازند (معماریان، ۱۳۸۴، ۳۶۹)

.... رویکرد فرهنگی – اجتماعی به نظریه معماری:

روش متداول در تحقیقات فرهنگی – اجتماعی مطالعه میدانی است. «در این روش پژوهشگر به کاویدن زندگی، تاریخ، اندیشه ها، علایق و شیوه های کار و زیست، اعتقادات و سنتها و آداب و رسوم و... می پردازد. مبنای اینگونه تحقیق بر اساس تماس با مردم است، چه در شهر و چه در روستا، چه در بین عشایر و چه در بین کوه نشینان و نیز رو به رو شدن با آثار به جای مانده پیشینیان»
(معماریان، ۱۳۸۴، ۳۷۰)

پوشش محلی مردم متناسب با آداب و رسوم فرهنگ
سمت راست: روستای ایبانه – نظنز – اصفهان
سمت چپ: روستای پالنگان – کامیاران – کردستان

Theoretical
Foundations
of
Architecture

Theoretical Foundations of Architecture

.... رویکرد فرهنگی – اجتماعی به نظریه معماری:

تبیین رابطه **معماری**، **جامعه**، و **فرهنگ** و معرفی فصول مشترک میان حوزه های مورد بحث بنا بر **نگرش فرهنگی اجتماعی**، بنا محصولی است که در رابطه با طبیعت، اجتماع، ایدئولوژی، جهان بینی، روش زندگی، نیازهای اجتماعی و روانی، نیازهای مادی، نیازهای فردی و گروهی، منابع اقتصادی و فنون قابل دسترس شکل می گیرد (معماریان، ۱۳۸۴، ۳۷۵)

پوشش محلی مردم متناسب با آداب و رسوم فرهنگ
روستای ایبانه – نطنز – اصفهان

.... رویکرد فرهنگی – اجتماعی به نظریه معماری:

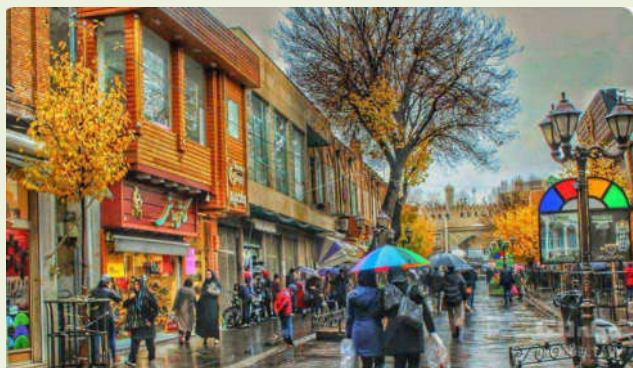
بازشناسی رابطه فرهنگ و دست ساخته انسان با مطالعه دقیق میدانی به دست می آید. **فرهنگ، روابط اجتماعی و تاثیر آن بر کالبد** قابلیت به وجود آوردن مرزهای معماری را داراست و می توان به وسیله اجزایشان هر کدام را از دیگری باز شناخت (معماریان، ۱۳۸۴، ۳۸۶)

Theoretical Foundations of Architecture

.... رویکرد فرهنگی – اجتماعی به نظریه معماری:

نظام فرهنگی و روابط اجتماعی به هم پیوسته اند. از یک سو، **برقراری و تداوم روابط اجتماعی** موجب تقویت ارزش ها و هنجارها یا فرهنگ می شود و از سوی دیگر، فرهنگ شرایط و نحوه شکل گیری روابط اجتماعی را تعیین می کند.

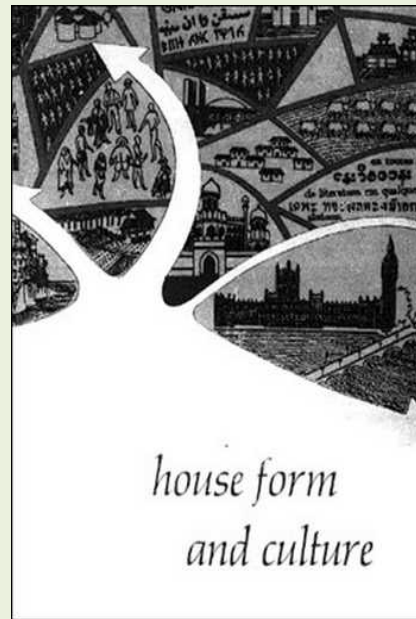
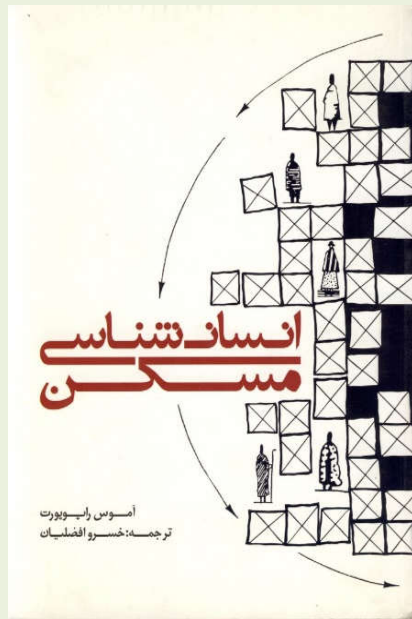
روابط اجتماعی و فرهنگی در فضا اتفاق می افتد. **نوع روابطی که در فضا برقرار می شود و شدت آن به فضا معنا می دهد.** بنابراین فضا مجموعه ای از روابط فرهنگی و اجتماعی میان گروه خاص و مکان خاص (نقطه ای از فضا) را در بر میگیرد (تولایی، ۱۳۸۲، ۱۱۴).

شکل گیری روابط اجتماعی با قرارگیری در فضاهای شهری
بالا: پیاده راه تربیت – تبریز، پایین: میدان امام – همدان

.... رویکرد فرهنگی – اجتماعی به نظریه معماری:

آموس راپاپورت و پاول الیور با نگرش خاص فرهنگی – اجتماعی خود به موضوع معماری، فرهنگ و جامعه پرداخته اند. این محققین ظرف مکانی خود را با نام های «معماری بومی»، «معماری مردمی»، و «معماری عامیانه» مطرح کرده و آن را در مقابل معماری رسمی یا معماری یادمانی قرار می دهند.

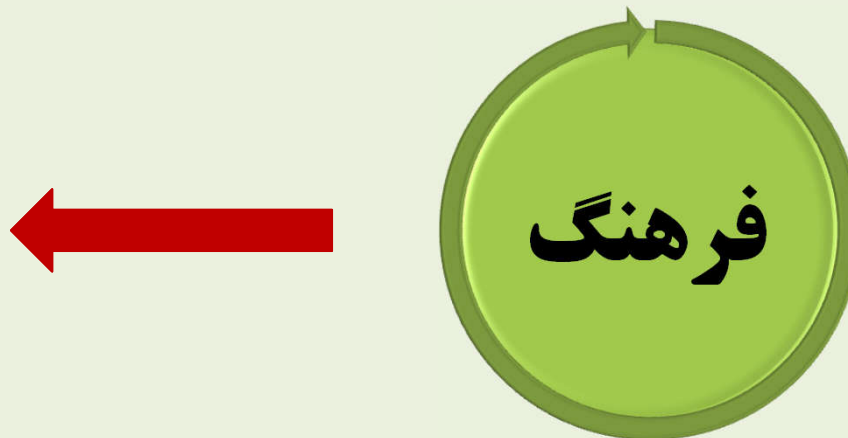
برخی از مهمترین تألیفات آموس راپاپورت
در زمینه مسکن، فرهنگ و معماری
سمت راست: کتاب فرم خانه و مسکن،
سمت چپ: کتاب انسان شناسی مسکن

Theoretical
Foundations
of
Architecture

.... رویکرد فرهنگی – اجتماعی به نظریه معماری:

ثمره این مرزبندی ساخته های انسانی توجه به بخش بزرگی از معماری گذشتگان بود که تا آن زمان نادیده گرفته می شد و از آن پس بسیاری از آنها به عنوان **ظرف مکانی** و **شاهد فرهنگی** مهمی از زندگی مردمان گذشته حفظ و ثبت شده اند.

عامل اصلی شکل دهنده بنا و خانه به
طور خاص

به عقیده **راپاپورت** و **الیور**، در برابر معماری بومی؛ **معماری یادمانی** یا **رسمی** که شامل بناهایی چون کاخ ها، خانه های قشر خاصی از مردم مانند حاکمان و رجال سیاسی و افراد ثروتمند را در برمی گیرد که تعداد آنها بسیار کمتر از قشر مردم عادی است (معماریان، ۱۳۸۴، ۳۷۴).

۲- رویکرد معناگرا به نظریه معماری:

دغدغه معماران در رویکرد معناگرا، **شناخت معانی و مفاهیم نهفته در اثر معماری** است و عمدتاً دارای ویژگی نماد پردازنده ای است.

از متفکران این رویکرد می توان به **هانری کربن، تیتوس بورکهارت** (هنر مقدس)، **سید حسین نصر** (هنر و معنویت اسلامی) و **نادر اردلان** (حس وحدت) اشاره کرد. محققینی چون نصر و بوکهارت نظریه بحران معنویت در دنیای معاصر بخصوص مغرب زمین را مطرح می کنند (نصر در کتاب "انسان وطبیعت")

پیروان این نگرش، معماری را در کالبد آن نمی بینند بلکه آنرا **نمودی از معانی** **پرمز و راز** می دانند. **در اینجا شی یا اثر هنری ابزاری است برای رساندن پیامهای معنوی و معنایی.** محققین این حوزه از دنیای فلسفه و دین شناسی و هنر بهره می گیرند.

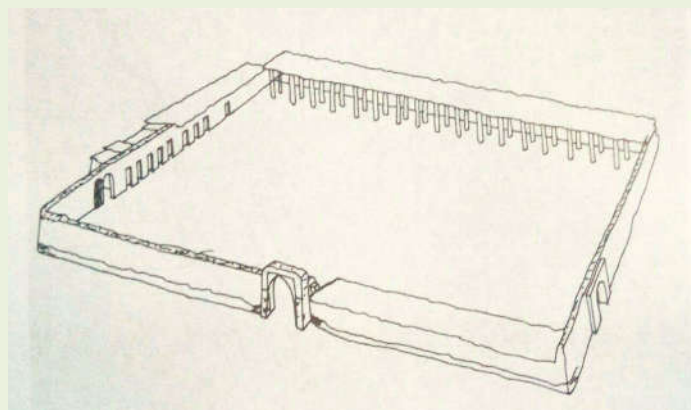
Theoretical Foundations of Architecture

.... رویکرد معناگرا به نظریه معماری:

بوکهارت در کتاب "**هنر مقدس**" به ریشه های تاریخی سقوط هنر معنوی اشاره می کند که سقوط پیش از ظهور رنسانس در هنر گوتیک آغاز شد.

چنین بحرانی نه تنها در عرصه هنر بلکه در عرصه ارتباط انسان و طبیعت مطرح شده است.

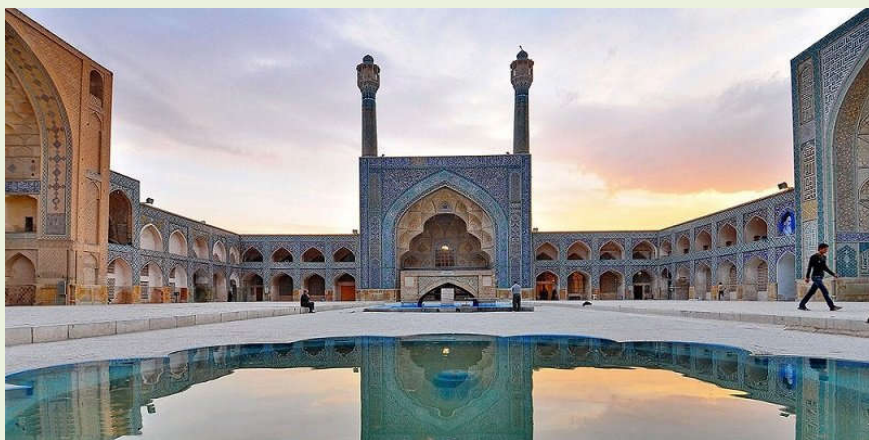
دکتر حسین نصر نظریه بحران معنوی در ارتباط با انسان و طبیعت را مطرح نموده است. سرچشمه های بحران معنوی شده در کنار گذاردن وجه مقدس طبیعت در نگاه به آن است.

نمایش معنویت و نگرش معناگرا در بناهای اولیه اسلامی
بالا: نمای کلی از مسجد پیامبر و نمایش سادگی،
پایین: نمای امروزی مسجدالنبی

.... رویکرد معناگرا و تعریف معماری:

نصر: " برای حصول به صلح و آرامش با طبیعت ابتدا به صلح و آشتی با نظم روحانی و معنوی نیاز است. برای صلح و آشتی با زمین، ابتدا باید با آسمان آشتی کرد. جز وفادار ماندن انسان به این اندیشه که وجود وی انعکاسی از چیزی است که از قلمرو وی صرفا انسانی فراتر و متعالی تر است راهی برای اینکه از انسانیت خویش دفاع کند و به واسطه اختراعات و ابداعات و حیطه های فکری خویش دچار مسایل فرو آدمی نشود وجود ندارد.

نمایش معنویت و نگرش معناگرا در بناهای دوره اسلامی
نمای داخلی مسجد جامع اصفهان

Theoretical
Foundations
of
Architecture

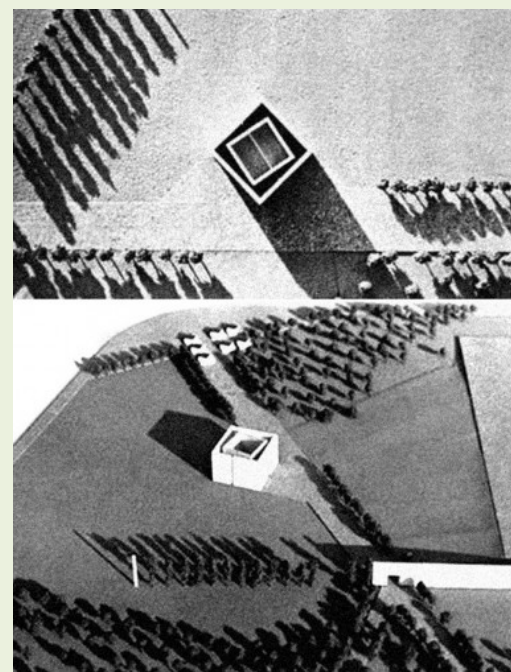
Theoretical Foundations of Architecture

.... رویکرد معناگرا و تعریف معماری:

یک معناگرا در پرداختن به ریشه های معماری یک دین مقدس و گسترش آن در یک دوره تاریخی تعریف مشخص خود از معماری را ارائه می دهد. **این تعریف جدای از هنر مقدس نیست، با این تفاوت که چون معماری با محیط انسانی پیوند خورده است وجه کالبدی نیز دارد.**

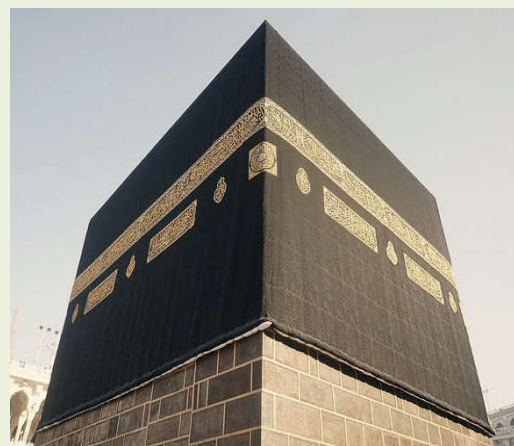
نمایش مفاهیم معنوی با سادگی در فرم کالبدی
بنا: نمازخانه پارک لاله - تهران - اثر: کامران دیبا

.... رویکرد معناگرا و تعریف معماری:

محقق معناگرا در جستجوی راز و رمزهای بناست این موضوع را در تحلیل
خانه کعبه به عنوان مرجع و منبع مهم هر مسلمان در زندگی روزانه اش

دید. یک بنای مکعبی شکل که با پارچه سیاه پوشانده می شود. بر روی سطوح مختلف این مکعب هیچ نقش هنری دیده نمی شود. یک مکعب به تمام معنا ساده که در طول زندگی اش چندین بار خراب و بازسازی شده است .

نمایش مفاهیم معنوی با سادگی در فرم کالبدی

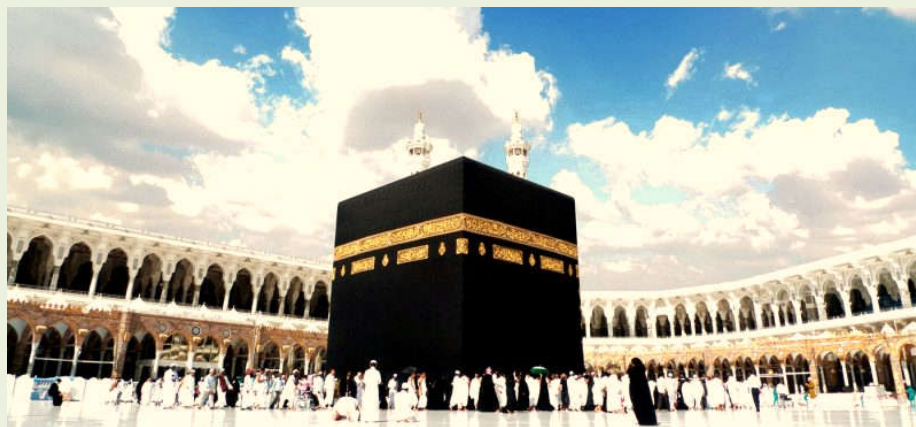
بنا: خانه کعبه - مکه - عربستان

**Theoretical
Foundations
of
Architecture**

Theoretical Foundations of Architecture

.... رویکرد معناگرا و تعریف معماری:

دلایل پرداختن به این بنای مقدس سهم آن در شعایر مسلمانان بوده و اینکه آن تنها اثری است که سهمی اجباری در عبادت مسلمانان دارد. **این خانه از نگاه بورکهارت یک اثر هنری به معنای امروزی تاریخ هنر نیست بلکه متعلق به بخشی از هنر ازلی است. این اثر از نگاه یک شکل گرا تنها یک مکعب ساده سنگی است، از نگاه یک فضاگرا اصلا به آن نمی توان یک اثر معماری طلاق کرد.**

نمایش مفاهیم معنوی با سادگی در فرم کالبدی

بنا: خانه کعبه – مکه – عربستان

۳- رویکرد تاریخی به نظریه معماری

محققین بسیاری بخصوص در غرب، یک بنا را دقیقاً آنگونه که محققین زیست شناس تکامل گرا به یک موجود می نگرند یک **پدیده گونه مانند** می دانند که می تواند به یک شجره نسلی تعلق داشته باشد و در این گروه رشد و تکامل یابد.

زمان و مکان دو موضوع اصلی تاریخ می باشند. هر پدیده، شیء و بنا در یک **مکان خاص** و در یک **زمان مشخص** شکل گرفته است. محقق تاریخ در نخستین قدم به کشف تاریخ شیء می پردازد. تاریخ بنا او را به دوره های خاص از زندگی سازنده اثر میبرد.

بنای ساخته شده در یک زمان خاص

دارای مکان خاص است

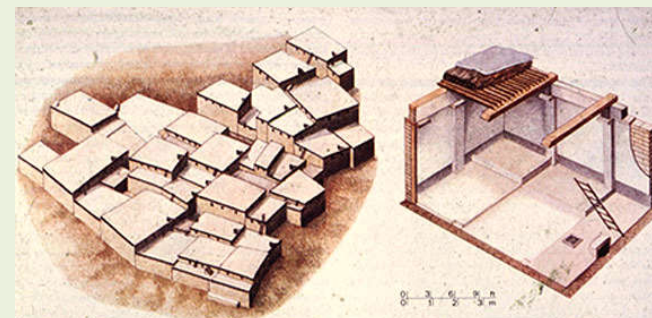
شخصیت یک مکان جغرافیایی

Theoretical
Foundations
of
Architecture

Theoretical Foundations of Architecture

.... رویکرد تاریخی به نظریه معماری

- بنابراین تاریخ گذاری کلید ورود به دنیای ساخت اثر است. اثر در هر زمانی که ساخته شده باشد نیاز به ظرف مکانی دارد که آن مکان دارای شخصیت خاص خود است.
- بازسازی شخصیت مکانی در دوره خاص شکل گیری اثر از فعالیت های اصلی محقق تاریخی است.

برخی از قدیمی ترین و نخستین سکونتگاه های شهری جهان
سمت راست بالا و پایین: چتل هویوک - آناتولی - ترکیه - بنای دوره نوسنگی،
وسط: اریحا - کرانه باختری رود اردن - منطقه خودگردان فلسطین - نخستین سکونتگاه شهری جهان
سمت چپ: بازمانده برج و دیوار اریحا - کرانه باختری رود اردن - منطقه خودگردان فلسطین -
نخستین سکونتگاه شهری جهان

.... رویکرد تاریخی به نظریه معماری

بر اساس این رویکرد، نظریه معماری آن چیزهایی است که **مردم درباره موضوع گفته یا نوشته اند**. از این دیدگاه، روش مناسب برای تدوین مبانی نظری، عبارت است از:

**گردآوری و بررسی متون تاریخی، تفسیر بیانات مختلف، سنجش ارزش نسبی بیانات
اظهار شده و در نهایت استخراج نتایج، جهت تدوین نظریه.**

در نتیجه در این روش، نظریه معماری از نوشته ها و ویژگی های بناهای تاریخی (به عنوان مثال معیارها و تناسبات ساختمانی آنها) اخذ می شود.

برخی از قدیمی ترین و نخستین سکونتگاه های شهری ایران

بالا به ترتیب از راست به چپ: شهر سوخته - زابل - سیستان و بلوچستان، ورودی شهر، گورستان شهر سوخته
پایین به ترتیب از راست به چپ: تپه سیلک - کاشان - اصفهان، شهر باستانی حریره - جزیره کیش - هرمزگان

Theoretical
Foundations
of
Architecture

Theoretical Foundations of Architecture

لطفا به سوالات زیر پاسخ داده و جواب را تا حداکثر ۴ فروردین به ایمیل یا شماره واتساپ اینجانب ارسال نمایید.

سوال:

- ۱- رویکرد فرهنگی- اجتماعی و رویکرد معناگرا را از نظر منشا شکل گیری؛ اهداف؛ مفاهیم و نوع نگاه و اصول حاکم بر آن ها مقایسه کرده و تفاوت ها و شباهت هایشان را بیان کنید ؟
- ۲- برای رویکرد فرهنگی- اجتماعی در معماری ، یک نمونه بنای داخلی و یک نمونه بنای خارجی را با توجه به اصول این رویکرد تحلیل کنید (برای تحلیل از تصاویر و نقشه های هر یک از بناها کمک بگیرید).
- ۳- دو معمار ایرانی که بر اساس رویکرد معناگرا به طراحی اقدام می نمایند را معرفی کرده و یک بنای شاخص از هر یک را تحلیل کنید. (برای تحلیل از تصاویر و نقشه های هر یک از بناها کمک بگیرید).
- ۴- به جمع آوری و مطالعه مروری مطالب پیرامون موضوع پروژه و بر اساس منابع تحقیقاتی ذکر شده در جلسه اول پردازید.

ایمیل: Si.ab.arch.1987@gmail.com

واتساپ: ۰۹۱۸۳۱۵۲۱۶۷

□ با آرزوی سلامتی و موفقیت